

PRESUDA SUDA (Četvrto vijeće)

10. lipanj 2010

(Državne potpore - Subvencije isplaćene pomorskom prijevoznom poduzeću zbog namirenja obveza pružanja javnih usluga - Nacionalno pravo predviđa mogućnost plaćanja na račun prije odobrenja ugovora)

U predmetu C-140/09,

temeljem zahtjeva za prethodnim tumačenjem na temelju članka 234. EZ koje je uputio Tribunale di Genova (Italija), odlukom od 27. veljače 2009., primljenom na Sudu 17. travnja 2009., u postupku

Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA

v

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

SUD (Četvrto vijeće),

u sastavu

[izostavljeno]

donosi sljedeću

Presudu

1. Ovaj zahtjev za prethodno mišljenje odnosi se na interpretaciju prava Europske unije o državnim potporama.

2. Zahtjev je podignut u kontekstu postupka između Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA ("TDM"), pomorskog prijevoznog poduzeća u likvidaciji, i Presidenza del Consiglio dei Ministri, radi naknade štete koju je TDM navodno pretrpio kao rezultat pogrešne interpretacije od strane Corte Suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) pravila Europske unije o tržišnom natjecanju i državnim potporama, i zbog toga odbijanje suda da pokrene postupak pred Sudom u skladu s trećim stavkom članka 234 EZ.

Nacionalni pravni kontekst

3. Subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku bile su dodijeljene Tirrenia di Navigazione SpA („Tirrenia“), brodarskoj tvrtci konkurentnoj TDMu, prema Zakonu br. 684. od 20. prosinca 1974. o restrukturiranju brodarskih usluga velikog nacionalnog interesa (GURI br. 336 od 24. prosinca 1974., „Zakon br. 684.“), a posebno njegovom članku 19.

4. Članak 7. Zakona br. 684. propisuje kako slijedi:

„Ministar za pomorsku trgovinu ovlašten je za davanje subvencija za pružanje usluga navedenih u prethodnom članku, sklapanjem ad hoc godišnjih ugovora, u suglasnosti s ministrom financija i ministrom za državna ulaganja.

Subvencije iz prethodnog stavka mora osigurati, u razdoblju od tri godine, za rad službe u uvjetima gospodarske ravnoteže. Na budućoj osnovi, subvencije se određuju s obzirom na neto prihod, amortizaciju ulaganja, troškove provođenja, organizacijske troškove i financijske terete.

... „

5. Članak 8. Zakona br. 684. propisuje:

„Usluge povezivanja većih i manjih otoka, iz članka 1. (c), i svi dodaci koji su tehnički i ekonomski potrebni, moraju zadovoljiti zahtjeve koji se odnose na gospodarski i socijalni razvoj regije, posebice Mezzogiorno.

Ministar za pomorsku trgovinu je stoga ovlašten za dodjeljivanje subvencija za pružanje tih usluga, sklapanjem ad hoc ugovora, u dogovoru s ministrom za financije i ministrom za državna ulaganja, za razdoblje od dvadeset godina.“

6. U skladu s člankom 9. Zakona br. 684.:

„Sporazumi iz prethodnog članka trebaju odrediti:

- 1) rute na kojima prometuju;
- 2) frekvencija službe;
- 3) vrste plovila na svakoj ruti;

4) subvencija, koja treba biti određena na osnovi neto dohotka, amortizacije ulaganja, troškova poslovanja, organizacijskih troškova i financijskih tereta.

Prije 30. lipnja svake godine, subvencija koju je potrebno platiti za tu godinu će biti prilagođen kada je, tijekom prethodne godine, barem jedan od ekonomskih čimbenika koji su navedeni u ugovoru bio predmet promjene više od dvadesetine vrijednosti za isti čimbenik pri određivanju subvencije prethodne godine.“

7. Članak 18. Zakona br. 684. propisuje:

„Financijski teret koji proizlazi iz primjene ovog Zakona treba biti u iznosu od ITL 93 milijarde za iznose koji su već u Poglavlju 3061. procjene troškova za financijsku godinu 1975. Ministarstva za pomorsku trgovinu i onih koji će biti upisani u odgovarajućim poglavljima za sljedeće financijske godine.“

8. Članak 19. Zakona br. 684. propisuje kako slijedi:

„Do datuma odobrenja sporazuma predviđenih ovim Zakonom, ministar za pomorsku trgovinu će, u dogovoru s ministrom za financije, će u mjesečnim ratama uplaćivati na račun koje ne mogu u ukupnom iznosu prelazi [devedeset] posto od ukupnog iznosa navedenog u članku 18.“.

9. Zakon br. 684. je bio podložen provedbenoj mjeri, Predsjedničkom dekretu br. 501 od 1. lipnja 1979. (GURI br. 285. od 18. listopada 1979.), članak 7. u kojem se navodi da isplate na račun naveden u članku 19. tog zakona moraju biti učinjene poduzećima koja pružaju usluge od glavnih nacionalnih interesa do datuma kojeg su dokumenti koji se odnose na sklapanje novih sporazuma registrirani od strane revizorskog suda.

Spor u glavnom postupku i upućeno pitanje za prethodnu odluku

10. Kao što se vidi iz odluke u predmetu *C-173/03 Traghetti del Mediterraneo* [2006] ECR I-5177, do koje je već došlo temeljem spora u glavnom postupku i na koji se upućuje za bolji uvid u činjenice i postupak prije te odluke, TDM i Tirrenia su dva pomorska prijevozna poduzeća koja su, u 1970-im, pružala redovite trajektne usluge između kopna Italije i otoka Sardinije i Sicilije. Godine 1981., TDM je pokrenuo postupak protiv Tirrenia pred Tribunale di Napoli (Županijski sud u Napulju), tražeći naknadu štete koju je tvrdio da je pretrpio kao

rezultat politike niskih vozarina od strane Tirrenia između 1976. i 1980.

11. TDM tvrdi da je došlo do nepravednog natjecanja i navodi navodnu povredu članaka 85., 86., 90. i 92. Ugovora o EEZ (zatim članci 85., 86., 90. i 92. Ugovora o EZ i sad članci 81. EZ, 82. EZ, 86. EZ i, nakon izmjena i dopuna, 87. EZ). Posebno, tvrdio je da Tirrenia zloupotrebljavala svoj dominantni položaj na tržištu o kojem je riječ poslujući s cijenama znatno ispod troška zbog toga što je dobivala javne subvencije, zakonitost kojih je upitna prema pravu Europske unije. Međutim, zahtjev je odbijen odlukom od 26. svibnja 1993., i to je potvrđeno u žalbenom postupku po presudi Corte d'appello di Napoli (Žalbeni sud u Napulju) od 13. prosinca 1996.

12. Žalba podnesena protiv te presude od strane upravitelja TDM-a je odbijena po presudi Corte Suprema di cassazione od 19. travnja 2000., koji je, posebno, odbio pristati na upraviteljev zahtjev da podnese pitanja o interpretaciji prava Europske unije Europskom sudu, s obrazloženjem da je pristup usvojen od strane suda o stvari u skladu s relevantnim odredbama i u skladu sa sudskom praksom Suda.

13. Po sudskom pozivu od 15. travnja 2002., upravitelj TDM, poduzeća koje je u međuvremenu došlo u likvidaciju, je pokrenuo postupak protiv Republike Italije pred Tribunale di Genova (Županijski sud u Genovi) za naknadu štete od te države članice za štetu koju je navodno pretrpilo poduzeće kao rezultat grešaka u tumačenju pravila Europske unije o zaštiti tržišnog natjecanja i državnim potporama koje je učinio Corte Suprema di cassazione i zbog povrede obveza da uputi prethodno pitanje na temelju trećega stavka članka 234. EZ. Navodna šteta sastoji se u gubitku prilike da dobije, u postupku pokrenutom protiv Tirrenia, naknadu štete za štetne učinke nastale, kako TDM tvrdi, zbog nepravedne konkurencije od strane Tirrenia.

14. Dana 14. travnja 2003., Tribunale di Genova uputio je zahtjev za prethodnu odluku Sudu što je rezultiralo odlukom *Traghetti del Mediterraneo*, u kojoj Sud je zaključio:

„Pravo Zajednice sprječava nacionalno zakonodavstvo koje isključuje odgovornost države, na općeniti način, za štetu uzrokovanu pojedincima povredom prava Zajednice koja se može pripisati sudu koji sudi u najvišem stupnju zbog činjeničnog razloga da povreda o kojoj je riječ proizlazi iz interpretacije odredaba zakona ili ocjene činjenica ili dokaza koju je donio taj

sud.

Pravo Zajednice također sprječava nacionalno zakonodavstvo koje ograničava takvu odgovornost isključivo na slučajeve namjerne štete i ozbiljne pogreške od strane suda, ako bi takva ograničenja dovela do isključenja odgovornosti države članice o kojoj je riječ u drugim predmetima u kojima je došlo do očitog prekršaja primjenjivog zakona, kao što je navedeno u točkama 53. do 56. odluke u predmetu C-224/01 Köbler [2003] ECR I-10239“.

15. Slijedom te presude, odlukom od 27. veljače 2009. Tribunale di Genova je utvrdio da je „državno pravosuđe djelovalo nezakonito“, i posebnim nalogom je odredio da se postupak treba nastaviti tako da se o zahtjevu za naknadu štete iz tog nezakonitog ponašanja može odlučiti. U toj fazi postupka je, nesiguran u pogledu interpretacije prava Europske unije o državnim potporama, Tribunale di Genova uputio prethodno pitanje Sudu.

16. U prilog svom zahtjevu za prethodnu odluku, Tribunale di Genova navodi da to ne vidi u zakonodavstvu i sudskoj praksi Europske unije nedvosmislen odgovor na pitanje da li je ponašanje kakvo je u to vrijeme postojalo od strane Tirrenia, između ostalog, kao rezultat subvencija o kojima je riječ, poremetlo tržišno natjecanje na zajedničkom tržištu. Iako je u svojoj odluci od 19. travnja 2000. Corte Suprema di cassazione odbio tu mogućnost na temelju da te subvencije pogoduju aktivnostima kabotaže, koja se odvija unutar jedne države članice, Tribunale di Genova ima mišljenje da je pitanje je li Zakon br. 684., a posebno njegov članak 19., u skladu s člancima 86. do 88. EZ.

17. Prvo, Tribunale di Genova nije siguran da li su državne potpore, plaćene na račun, zakonite, u nedostatku preciznih i strogih kriterija koji mogu osigurati da potpore ne narušavaju tržišno natjecanje. Primjećuje da je plaćanje takvih potpora može dovesti do dodjele državne potpore bez prethodnog ispitivanja financijskog upravljanja poduzeća korisnika, što bi moglo potaknuti to poduzeće, na temelju takvih potpora, da usvoji komercijalne politike koje mogu ukloniti konkurenciju. Ističe da je, u svjetlu odluke Corte Suprema di cassazione, važno odgovoriti na to pitanje s obzirom na činjenicu da je poduzeće koje je primilo subvencije o kojima je riječ bilo dužnon primjenjivati tarife koje je propisalo upravno tijelo.

18. Drugo, Tribunale di Genova ima mišljenje da, u svjetlu predmeta C-280/00 *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg* [2003] ECR I-7747, i s obzirom na rute na kojima posluje

Tirrenia koje se moraju uzeti u obzir u cilju rješavanja spora u glavnom postupku, točnije Genova-Cagliari i Genoa-Porto Torres rute, i činjenicu da su te općine na teritoriju Europske unije, pitanje narušavanja tržišnog natjecanja može doista nastati kao rezultat utjecaja subvencija o kojima je riječ na trgovinu između država članica. Tvrdi da je svaka procjena o tom pitanju na Sudu da odluči.

19. Na tom temelju je Tribunale di Genova odlučio zastati s postupkom i uputiti sljedeće pitanje Sudu za prethodnu odluku:

„Je li nacionalno zakonodavstvo o državnim potporama one vrste utvrđene u Zakonu br. 684. ..., osobito u članku 19. istog, koji predviđa mogućnost isplate državne potpore - iako samo na račun - u nedostatku ugovora i bez prethodno propisanih preciznih i strogih kriterija može osigurati da isplata potpore ne može dovesti do narušavanja tržišnog natjecanja, u skladu s načelima prava Zajednice i, posebno, s odredbama utvrđenim u člancima 86. EZ, 87. EZ i 88. EZ i u Glavi V. (prije Glava IV.) Ugovora, te u tom smislu, može li se smatrati važnom činjenica da je korisnik dužan primjenjivati tarife koje mu nameću upravna tijela?“

Pitanje upućeno na prethodnu odluku

Predmet, tekst i dopustivosti pitanja

20. Jasno je iz zahtjeva za prethodnu odluku da je Tribunale di Genova već odlučio, u glavnom postupku, o odgovornosti Republike Italije kao rezultat neuspjeha Corte Suprema di cassazione da traži prethodno mišljenje Suda u skladu s trećim stavkom članka 234. EZ, priznajući da: prvo, postojalo je pravno pravilo koje ima svrhu dati prava pojedincima, drugo, povreda tog pravnog pravila je dovoljno ozbiljna; i, treće, postojala je izravna uzročna veza između povrede obveze nametnute državi i navodne štete koja se sastoji u gubitku prilike za TDM da uspije u svojoj akciji protiv Tirrenia. U tom kontekstu, Tribunale di Genova je također prihvatio, čini se, pozivajući se na predmet C-39/94 *SFEI i drugi* [1996] ECR I-3547, da sud može, primjenjujući svoje nacionalno pravo, smatrati da je korisnik državnih potpora koje su nezakonito isplaćene izvanugovorno odgovoran.

21. Ipak, prije nego što odluči o zahtjevu za naknadu štete za gubitak koji navodi TDM, Tribunale di Genova pita Sud da li je nacionalno zakonodavstvo te vrste utvrđeno u Zakonu br. 684., posebno u članku 19. istog, kompatibilno s pravom Europske unije. Osim toga, kao

što je očito ne iz prethodnog pitanja već iz temelja zahtjeva za prethodnom odlukom kao što je navedeno u točkama 16. i 18. gore, Tribunale di Genova pita u biti da li su subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku utjecale na trgovinu između država članica i poremetile tržišno natjecanje, ostavljajući procjenu o tom pitanju Sudu.

22. Što se tiče samog teksta pitanja i pitanja koja postavlja nacionalni sud, treba imati na umu, prvo, da Sud nije nadležan odlučivati o sukladnosti nacionalnih mjera s pravom Europske unije (vidi, između ostalog, predmet C-118/08 *Transportes Urbanos y Servicios Generales* [2010] ECR I-0000, točka 23. i navedena sudska praksa). Sud također nije nadležan odlučivati o sukladnosti državne potpore ili sheme potpore sa zajedničkim tržištem, budući da procjena tog pitanja spada u isključivu nadležnost Europske komisije, a podliježe reviziji Suda (vidi predmet C-237/04 *Enirisorse* [2006] ECR I-2843, točka 23.). Sud također nema nadležnost donijeti odluku o činjenicama u pojedinačnom slučaju ili primijeniti pravila prava Europske unije koja je interpretirao u odnosu na nacionalne mjere ili predmete, jer su ta pitanja u isključivoj nadležnosti nacionalnog suda (vidi predmet C-451/03 *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti* [2006] ECR I-2941, točka 69. i navedena sudska praksa).

23. Iz toga slijedi da, u ovom predmetu, Sud nije nadležan da donese odluku o sukladnosti Zakona br. 684. s pravom Europske unije ili o sukladnosti subvencija o kojima je riječ u glavnom postupku sa zajedničkim tržištem niti može ocijeniti činjenice u glavnom postupku u cilju utvrđivanja da li su subvencije utjecale na trgovinu između država članica i poremetile ili mogle poremetiti tržišno natjecanje.

24. Međutim, Sud nema nadležnost da nacionalnom sudu da pune smjernice o interpretaciji prava Europske unije kako bi joj omogućio da odluči o pitanju sukladnosti nacionalne mjere s tim zakonom za potrebe odlučivanja u predmetu koji je pred njim (vidi *Enirisorse*, točka 24., i *Transportes Urbanos y Servicios Generales*, točka 23.). Na području državnih potpora, Sud je nadležan, između ostalog, dati nacionalnom sudu smjernice o interpretaciji kako bi mu omogućio da utvrdi može li nacionalna mjera biti klasificirana kao državna potpora u okviru prava Europske unije (vidi, u tom smislu, posebno, predmet C-53/00 *Ferring* [2001] ECR I-9067, točka 29.; *Enirisorse*, točke 25. i 51.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točke 54. i 72.; predmet C-206/06 *Essent Netwerk Noord i drugi* [2008] ECR I-5497, točka 96.; i predmet C-222/07 *UTECA* [2009] ECR I-1407, točke 41. i 47.).

25. Potrebno je promotriti da, drugo, iako je Tribunale di Genova izgleda već zaključio da subvencije u pitanju u glavnom postupku čine državne potpore, njegove sumnje, kao što je navedeno u točkama 16. do 18. ove presude, odnose se na stvarne uvjete za postojanje državnih potpora u okviru prava Europske unije, kao što će biti uspostavljeno kada se ispita sadržaj zahtjeva.

26. S druge strane, iako Komisija predlaže da se daju smjernice Tribunale di Genova u odnosu na, prvo, koncept novih potpora koje podliježu obvezi prethodne obavijesti i, drugo, odgovornost korisnika nezakonite potpore, potrebno je zaključiti da se nesigurnosti Tribunale di Genova ne bave tim pitanjima, koja se čini da je riješio, barem djelomično. Tribunale di Genova, štoviše, ne objavljuje činjenična ili pravna pitanja potrebna da se ispituju ti problemi.

27. U svjetlu svega navedenog, postavljeno prethodno pitanje se mora tumačiti tako da pita da li na temelju prava Europske unije subvencije isplaćene u okolnostima poput onih u glavnom postupku, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom koje omogućava isplatu na račun prije sklapanja ugovora, mogu predstavljati državnu potporu.

28. Talijanska vlada tvrdi da je to pitanje nevažno i stoga treba biti proglašeno nedopuštenim. Tvrdi da pitanje klasifikacije subvencija o kojima je riječ u glavnom postupku kao državnih potpora nije postavljeno, jer se one odnose na period od 1976. do 1980., to jest, razdoblje tijekom kojega tržište kabotaže još nije bilo liberalizirano.

29. U tom smislu je potrebno primijetiti kako predmnijeva da ona pitanja koja uputi nacionalni sud na prethodnu odluku, a koja su relevantna se mogu pobijati samo u izuzetnim slučajevima, kada je prilično očito da je interpretacija koja se traži o odredbama prava Europske unije bez ikakve veze sa stvarnim činjenicama glavnog postupka ili kada je problem hipotetski (vidi, između ostalog, predmet C-429/05 *Rampion i Godard* [2007] ECR I-8017, točke 23. i 24., i predmet C-387/07 *MI.VER i Antonelli* [2008] ECR I-9597, točka 15. I navedena sudska praksa).

30. Jasno je da pitanje klasifikacije subvencija o kojima je riječ u glavnom postupku nije u odnosu s predmetom spora između TDM i talijanske države i ne stvara hipotetski problem, jer, kako bi riješio taj spor, potrebno je da Tribunale di Genova utvrdi je li Tirrenia imala koristi od državnih potpora. Dakle, postavljeno pitanje, kako je preformulirano, je dopušteno.

Upućeno pitanje

31. Potrebno je podsjetiti da, u skladu s utvrđenom sudskom praksom, klasifikacija kao potpora zahtijeva da svi sljedeći uvjeti budu ispunjeni. Prvo, mora postojati intervencija države ili putem državnih sredstava. Drugo, intervencija mora moći utjecati na trgovinu između država članica. Treće, mora davati prednost korisniku. Četvrto, mora remetiti ili prijetiti remećenjem tržišnog natjecanja (vidi, u tom smislu, posebno, predmet C-142/87 *Belgija v Komisija* [1990] ECR I-959 („*Tubemeuse*“), točka 25.; *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točke 74. i 75.; *Enirisorse*, točke 38. i 39.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točke 55. i 56.; spojeni predmeti C-341/06 P i C-342/06 P *Chronopost i La Poste v UFEX i drugi* [2008] ECR I-4777, točke 121. i 122.; *Essent Network Noord i drugi*, točke 63. i 64., te *UTECA*, točka 42.).

32. U ovom predmetu, prva pretpostavka nije predmet upućenog pitanja i nije sporna, budući da su subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku isplaćene na temelju Zakona br. 684. i, kao što je jasno posebno iz članaka 18. i 19. istog, idu na teret državnog proračuna.

33. U svjetlu temelja za zahtjev za prethodnu odluku, kao što je navedeno u točkama 16. do 18. gore, treći uvjet treba biti ispitan, prvi, zatim drugi i četvrti uvjet zajedno.

Prednost poduzeća korisnika

34. Mjere koje, bez obzira na njihovu formu, će vjerojatno izravno ili neizravno favorizirati određena poduzeća ili će se smatrati ekonomskom prednošću koju poduzeće korisnik ne bi imalo u normalnim tržišnim uvjetima smatraju se potporama (*SFEI i drugi*, točka 60.; *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točka 84.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 59.; i *Essent Network Noord i drugi*, točka 79.).

35. Nasuprot tome, kada se državna mjera mora smatrati naknadom za usluge koje pruža poduzeće korisnik kako bi izvršio obveze javnih usluga, tako da ta poduzeća ne uživaju stvarnu financijsku prednost i mjeru time nema učinak da ih stavlja u povoljniji položaj u odnosu na poduzeća koja se natječu s njima, takva mjera ne predstavlja državnu potporu prema pravu Europske unije (vidi odluku u *Ferring*, točke 23. i 25., te *Altmark Trans i*

Regierungspräsidium Magdeburg, točka 87., u odgovoru na pitanja upućena na prethodnu odluku prije odluke Corte Suprema di cassazione od 19. travnja 2000., o kojem je riječ u glavnom postupku; te *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 60., i *Essent Network Noordand Others*, točka 80.).

36. Međutim, da bi takve naknade izbjegle klasifikaciju kao državne potpore u odre enom slučaju, određeni uvjeti moraju biti zadovoljeni (*Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točka 88.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 61.; i *Essent Network Noord i drugi*, točka 81.).

37. Prvo, poduzeće koje prima takve naknade mora zapravo imati obvezu pružanja javnih usluga, a obveze moraju biti jasno definirane (*Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točka 89.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 62.; i *Essent Network Noord i drugi*, točka 82.).

38. Drugo, čimbenici na temelju kojih se izračunava naknada moraju biti poznati unaprijed na objektivian i transparentan način, kako bi se izbjeglo dodjeljivanje ekonomske prednosti koja će favorizirati poduzeće korisnika prema konkurentskim poduzećima (*Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točka 90.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 64.; i *Essent Network Noord i drugi*, točka 83.).

39. Treće, naknada ne smije prelaziti ono što je nužno za pokrivanje svih ili dijela troškova nastalih u izvršavanju obveza javnih službi, uzimajući u obzir relevantne prihode i razumnu dobit za izvršavanje tih obveza (*Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točka 92.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 66.; i *Essent Network Noordand Others*, točka 84.).

40. Četvrto, naknada se mora odrediti na temelju analize troškova koje tipičano poduzeće, kojime se dobro upravlja i koje ima osigurana potrebna sredstva kako bi se mogli zadovoljiti nužni zahtjevi javnih usluga, bi imala u obavljanju tih obveza, uzimajući u obzir relevantne prihode i razumnu dobit za ispunjavanje obveza (*Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg*, točka 93.; *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, točka 67.; i *Essent Network Noord i drugi*, točka 85.).

41. U ovom slučaju, očito je iz članaka 8. i 9. Zakona br. 684. da su subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku namijenjene za pružanje usluga povezivanja većih i manjih talijanskih otoka, koje su morale zadovoljiti zahtjeve koji se odnose na gospodarski i socijalni razvoj regije, posebno Mezzogiorno. Ugovori potpisani s poduzećima koja primaju te subvencije su morali odrediti obveze u vezi ruta pružanja usluga, učestalosti tih usluga, te vrste plovila na svakoj ruti. Iz toga slijedi da je poduzeće korisnik bilo dužno ispuniti obveze javne usluge.

42. Članak 7. Zakona br. 684. propisuje, štoviše, da subvencije moraju osiguravati izvršavanje usluga u uvjetima ekonomske ravnoteže, te da se te subvencije određuju na budućoj osnovi u odnosu na neto dobit, amortizaciju ulaganja, troškove provođenja, organizacijske troškove i financijske terete.

43. Međutim, Tribunale di Genova ističe, u svojoj odluci, da je rezultat Predsjedničkog dekreta br. 501. od 1. lipnja 1979. da ekonomske čimbenike izvršenja treba uzeti u obzir u ugovorima koji se sklapaju prema Zakonu br. 684., a tek u srpnju 1991. je država Italija zaključila ugovore na 20 godina sa svakom od Tirrenia grupa poduzeća, da počnu s radom od 1. siječnja 1989. Za cijeli vremenski period o kojem je riječ u glavnom postupku, odnosno od 1976. do 1980., i do sklapanja ugovora, subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku su isplaćene na račun prema članku 19. Zakona br. 684.

44. Iz toga slijedi da su, dok tih ugovora nije bilo, subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku bile plaćene tijekom cijelog razdoblja koje je gore navedeno bez da su obveze javnih službi bile nametnute poduzeću korisniku i jasno definirane, bez da su čimbenici na temelju kojih se naknada za te obveze izračunava unaprijed određeni na objektivan i transparentan način, i bez da je bilo osigurano da ta naknada ne prelazi što je nužno za pokrivanje troškova koji proizlaze iz izvršavanja tih obveza. Budući da ni četvrti uvjet iz točke 40. također nije zadovoljen, te subvencije dakle ne ispunjavaju nijedan od uvjeta za naknadu izvršavanja obveza javnih usluga kako bi izbjegla klasifikacija kao država potpora u okviru prava Europske unije na temelju nepostojanja prednosti za poduzeće korisnika.

45. Činjenica da su subvencije bile isplaćene na račun, čekajući odobrenje ugovora koji su, štoviše, bili sklopljeni i stupili na snagu tek mnogo godina kasnije, je bez učinaka. Ta činjenica ne eliminira prednosti koje je imalo poduzeće korisnik ili učinke koje bi takva

prednost mogla imati na tržišno natjecanje jer navedeni uvjeti nisu ispunjeni.

46. Isto tako, činjenica da su tarife nametnute poduzeću koje prima subvencije o kojem je riječ u glavnom postupku od strane upravne vlasti nema učinaka. Iako je, u svjetlu navedenih uvjeta, postojanje takvih tarifa veoma važno u procjeni troškova nastalih u izvršavanju obveza javnih službi, uzimajući u obzir relevantne račune, to nema učinak na prednost dodijeljenju poduzeću korisniku budući da svi uvjeti nisu ispunjeni.

Utjecaj na trgovinu između država članica i rizik narušavanja tržišnog natjecanja

47. Kao što je navedeno gore u točkama 16. i 18., Tribunale di Genova je mišljenja da pitanje učinka na trgovinu između država članica i narušavanja tržišnog natjecanja nastaju u glavnom postupku.

48. Talijanska vlada ima suprotan stav, tvrdeći da u relevantno vrijeme tržište kabotaže nije bilo liberalizirano, budući da je to tržište liberalizirano samo kao rezultat Uredbe Vijeća (EEZ) br. 3577/92 od 7. prosinca 1992. primjenom načela slobode pružanja usluga u pomorskom prijevozu unutar država članica (pomorska kabotaža) (OJ 1992 L 364, str. 7.), i, točnije, što se tiče otočne kabotaže na Mediteranu, od 1. siječnja 1999. Na ročištu, tvrdila je da je operater iz druge države članice poslovao na domaćim rutama gdje je Tirrenia bila prisutna tijekom 1976. do 1980. godine, dok je TDM postao prisutan na tim rutama od spajanja poduzeća talijanskog i španjolski podrijetla.

49. S tim u vezi, činjenica da su ograničenja slobode pružanja usluga pomorskog prijevoza unutar zemalja članica bila ukinuta nakon relevantnog razdoblja u glavnom postupku nužno ne isključuje mogućnost da su subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku mogle utjecati na trgovinu između država članica, ili da su narušile ili prijetile narušavanjem tržišnog natjecanja.

50. Prvo, ne može se isključiti da je Tirrenia, kao što TDM tvrdi, u natjecanju s poduzećima iz drugih država članica na domaćim rutama o kojima je riječ, što je na nacionalnom sudu da odredi. Drugo, ne može se isključiti ni da je u natjecanju s tim poduzećima na međunarodnim rutama i da je, u nedostatku odvojenog knjigovodstva za različite aktivnosti, postojao rizik od križanja subvencioniranja, odnosno, u ovom slučaju, rizik da je prihod od kabotažne

djelatnosti koda su primile subvencije o kojima je riječ u glavnom postupku korišten za aktivnosti koje su izvršavane na međunarodnim rutama, što je također na nacionalnom sudu da odredi.

51. U svakom slučaju je na nacionalnom sudu da ocijeniti, uzimajući u obzir gore navedeno i u svjetlu činjenica u glavnom postupku, jesu li subvencije o kojima je riječ u tim postupcima mogle utjecati na trgovinu između država članica i da li su narušile ili prijetile narušavanjem tržišnog natjecanja.

52. Imajući u vidu sva ova razmatranja, odgovor na prethodno pitanje je da prema pravu Europske unije subvencije plaćene u okolnostima poput onih u glavnom postupku, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom koje omogućava isplatu na račun prije odobrenja ugovora, predstavljaju državne potpore, ako su te subvencije mogle utjecati na trgovinu između država članica i narušiti ili prijetiti narušavanjem tržišnog natjecanja, što je na nacionalnom sudu da odredi.

Troškovi

[izostavljeno]

Na toj osnovi, Sud (Četvrto vijeće) donosi odluku:

Prema pravu Europske unije subvencije plaćene u okolnostima poput onih u glavnom postupku, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom koje omogućava isplatu na račun prije odobrenja ugovora, predstavljaju državne potpore, ako su te subvencije mogle utjecati na trgovinu između država članica i narušiti ili prijetiti narušavanjem tržišnog natjecanja, što je na nacionalnom sudu da odredi.